

управління всій Польщі, не тільки по-збавити корінну людність. Царства Польського—євреїв дійсної участі в мійських справах, але передасть городські органи цілком в руки найзаможніших елементів, які звичайно повернуть городське господарство на свою користь.

Що можуть дійсно поступова інтелігенція і народні маси сказати польським парламентарським діячам з приводу їхнього реакційного вчинку, як не те, що й раніше не раз ми висловлювали,—що польська народова демократія, до речі—по обидва боки кордону, в Австрії й Росії,—дбає тільки і виключно, одверто і цинічно про свої класові шляхецькі інтереси; що вона піде на всякі уступки, згодиться на ганебні компроміси, віддасть кому хочете польський народ, польське селянство і робітництво, аби тільки інтереси шляхти, і магнатів, інтереси великої помістості і капітала були не займані. Тепер поляки намагаються в газетній полеміці якось виправдатись тим, ніби все одно нічого не можна було зробити проти реакційної більшості, але нікчемна ціна цих оправдань після того, як справу зроблено при мовчазливій згоді польських членів комісії та при мовчазливому голосуванню разом з реакційною більшістю.

Ще одна ліквідація.

Року божого 1906-го, в "часи поривів та надій", з'їзд духовенства на Поділлі зробив між иншим був постанову, щоб у подільській семінарії (в Кам'янці) завести дві нові кафедри: історії України та Поділля й історії українського письменства. І такі то чудні часи були, що навіть св. синод на такий "сепаратистичний" постанові не затнувся й дав свою на це згоду. Українські науки мав викладати лектор, обраний по спеціально призначеному конкурсу; на науки призначалося 4 години на тиждень у двох вищих класах. Лишалося тільки розпочати науку, але тут почалася "історія", яка закінчилась цими днями новою резолюцією синода, що знищила попередню.

Дозвіл на українські науки в подільській семінарії дано на початку року 1908; здавалось би, семінарське начальство повинно було зараз же й розписати той конкурсу, щоб знайти відповідного лектора. Але начальство про це й не подумало навіть, порішивши всю справу перевести "домашнім способом", то б то силами власного вчительського персоналу*). "Істинно-руський" молдаванин, архимандрит Серафим Весті, що стояв тоді на чолі семінарії й попереду ще вславився рапортами на єп. Парферія за "сепаратизм" (архиєрея через це переведено в Тулу),—зразу ж виявив себе завзятим ворогом українських наук і не робив ніяких заходів на те, щоб дозвіл синода перевести в життя. Правда, спершу цехо з семінарських учителів "ціляв" на нові кафедри, бо чому ж не заробити зайву копійчину хоча б і на сепаратизм?—але що то були за претенденти, видно з тих розмов, які вони провадили з семінаристами на українські теми. "Ви що думали—що єь вами будуть балакати?!... Ну, не надійтесь",—говорив семінаристам учитель-історик, кандидат на історію України; другий претендент, мабуть, на історію українського письменства, доводив, що української мови нема, а "єсть только искаженное русское нарѣчье, єсть только противный жаргонъ, извѣстный южный акцент"***). Нема чого дивуватись, що семінаристи хоча й нагадували про своє право слухати рідної історії та письменства, так таки й не діждалися того, і їхнє право зразу ж обернулося в голе право, якого вони не могли ніяк використати. Торік, як знаємо, до синоду послано було заяву за підписом 513 семінаристів, тоб то всієї семінарії, щоб нарешті семінарське начальство виконало свій обов'язок і завело українські науки для семінаристів. Синод цими днями відповів тим, що скасував свою попередню постанову***). Мабуть у зв'язку з новим поглядом синода була й та архиєрейська "бесѣда" з семіна-

ристами, про яку недавно подано було звістку в нашій газеті: "Любити український народ і мову треба",—так почав "єго преосвященство", ну а скінчив, звісно, "сепаратизмом" та ще архиєпископським порадою закрити оту мову, яку треба любити*). Така одбулась "історія" з українськими історіями в подільській семінарії.

Ліквідація справи в синоді не прийшла несподівано для українського громадянства. Вже з того, як зразу ж поставилось до справи місцеве начальство, можна було вгадати, що иншого кінця вона й не матиме: вже чотири роки тому в українській пресі це було зазначено зовсім виразно. "Дозвіл той, досить несподіваний,—писав я в "Раді" ж таки,—викликав і здивування, і навіть у де-яких кругах свого роду шітням до "в'їдомства", що, здавалось, знехтувало всі попередні традиції безоглядного обрусительства і ступило ніби на новий шлях що до українства.

Правда, я особисто дивлюся на ці заходи дуже скептично, бо в них не видно було ні системи, ні навіть справжньої прихильності до справи. Просто якимсь випадком усе те сталося, просто якась хвиля така наскочила, а відомо, що всякі випадкові справи так само випадково й руйнуються, як випадково повстають: набіжить наша хвиля і знесе те, що попередня принесла".**)

Ця наша хвиля вже, як бачимо, набігла й одібрала у подільських семінаристів те право, яким вони могли тишатись, та якого не могли здійснити. І що до цього, то я знов можу тільки ще раз прокзвати те, що я вже писав у цитованій дошпру етаті.

Практично такий фінал справи найдуше торкається подільської духовної молоді, що мала почути в школі рідне слово, але цим разом його, очевидно, не почує. І ми не хотіли б, щоб це одбилось апатією на ній. Навпаки,—знаючи, що бюрократична ласка норовистим конем їздить, українська молодь нехай на ту ласку ніколи ніяких надій і не покладає, а тільки на саму себе та на свої власні сили й гаряче бажання прагнотити з себе щирих користних діячів для рідного краю. Семінарське начальство, напр., постановило справу провадити "домашнім способом",—ну, то нехай собі й провадить для себе. Молодь може знайти инші способи, щоб задовольнити свій голод що до науки про рідний край. Ті инші способи випробовано вже й загартовано в обставинах нашого попереднього життя, і вони давали досі деякі результати, коли навіть про "домашній спосіб" й чутки не було. Молодь самотужки, власними силами повинна взяти те, чого їй не дають у школі, повинна виучувати життя рідного народа, спізнавати потреби його, пережити їх у власній душі, зжитися з ними й приготувати з себе справжніх сівачів добра і правди на рідному ґрунті. І коли сучасна школа не хоче допомогти в цьому молоді, то нічого тут допомогти їй й шукати. Не тільки світа, що у вікні,—то нехай же молодь сама попробує пошукати і взяти того світу, що ясно єє по-за віконням сучасної бюрократичної школи. І хоч би як ця школа захожувалась із своїми "домашніми способами", а того світу пригасити вона не здолає, як і по сей день не здодала вбити серед молоді цікавість до свого рідного і потяг до справжньої науки. Самоосвітою задовольняла наша молодь той потяг досі, самоосвіта лишається їй і на далі, щоб непокаліченими вийти з мурів школи на широке поле життя й діяльності на користь рідному краю*).

До цього додаю хіба, що засобів до самоосвіти з українського погляду тепер далеко більше, ніж чотири роки тому було. Сергій Вфремов.

Вибірче право до Думи Державної.

І. Вибірче право селян.

Тепер, коли Державна Дума закінчила вже свою пятилітню законодавчу роботу, коли незабаром по всій державі розпочнуться вибори послів народних до четвертої Думи, слід при-

*) "Радя", 1908, ч. 117; "Слово", ч. 20.

**) "Радя", 1908, ч. 137.

***) "Кіевск. Мысль", 1912, ч. 173.

*) "Радя", 1912, ч. 141.

**) "Радя", 1908, ч. 141.

*) "Радя", 1908, ч. 141.